

Rozdział 3.3.2. Znaczenie (skutki) orzeczenia o winie rozkładu pożycia

... Podstawowy i bezpośredni skutek rozstrzygnięcia o winie rozkładu pożycia dotyczy dopuszczalności żądania od małżonka alimentów na zaspokojenie potrzeb drugiego małżonka. Pozostałe konsekwencje orzeczenia o winie mają charakter albo relatywnie wąski – dotyczą dyspozycji **art. 940 k.c.**, a więc są *mortis causa*, albo pośredni – mogą wpływać na kierunek orzeczenia sądu w innych zakresach wyroku separacyjnego, na zasadzie uwzględnienia całokształtu okoliczności ustalonych w procesie (**art. 233 § 1 k.p.c.**).

Generalnie jako punkt wyjścia należy przyjąć zasadę, że **obowiązek alimentacyjny małżonków względem siebie nie wygasa z chwilą orzeczenia rozvodu (art. 60 k.r.o.), a tym bardziej z chwilą orzeczenia separacji (art. 60 § 1 i 2 k.r.o. w zw. z art. 61⁴ § 4 k.r.o.)**. Przyjmuje się, że małżeństwo jest tego rodzaju szczególnym węzłem, który pozostawia pewne zobowiązania wzajemne małżonków, nawet po jego rozwiązaniu.

Stąd też, jeżeli małżonek rozwiedziony znajdzie się w niedostatku (i nie jest wyłącznie winny, o czym mowa dalej), ma prawo oczekiwać od drugiego świadczeń alimentacyjnych – dostarczenia środków utrzymania w rozmiarze odpowiednim do swoich usprawiedliwionych potrzeb oraz zdolności zarobkowych i majątkowych małżonka zobowiązanego (**art. 60 § 1 k.r.o.**). Zakres zobowiązania alimentacyjnego jest tu więc ukształtowany analogicznie do alimentów na rzecz innych członków rodziny, w tym dzieci (**art. 135 § 1 k.r.o.**).

W zakresie dyspozycji **art. 60 § 1 k.r.o.** (alimenty na wypadek niedostatku) reguły te są dodatkowo korygowane przez dyspozycję **art. 61⁴ § 3 k.r.o.** oraz po części oczywiste wyłączenie stosowania **art. 60 § 3 k.r.o.** Ta ostatnia norma (**art. 60 § 3 k.r.o.**) wprowadza ograniczenie możliwości żądania alimentów na skutek niedostatku – po pierwsze w czasie – zobowiązanie alimentacyjne wygasa po pięciu, wyjątkowo dziesięciu latach od orzeczenia rozvodu; – po drugie – w wyniku zdarzenia prawnego, jakim jest zawarcie przez uprawnionego nowego małżeństwa. Obie te przesłanki nie mają zastosowania w separacji. Przesłanka zawarcia nowego małżeństwa – z natury rzeczy, przesłanka wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego z upływem pięciu (dziesięciu) lat od wyroku – z mocy wyraźnego brzmienia przepisu **art. 61⁴ § 4 k.r.o.**

Z kolei dyspozycja **art. 61⁴ § 3 k.r.o.**, poza obowiązkiem alimentacyjnym, stawia też obowiązek „wzajemnej pomocy, jeśli wymagają tego względy słuszności”. Pojęcie wzajemnej pomocy jest w tym wypadku szersze niż „dostarczanie środków utrzymania”, wykracza poza aspekty materialne. Najczęściej chodzi o wsparcie w razie choroby, współdziałanie w rozwiązywaniu problemów dotyczących dzieci, wsparcie moralne. Może też polegać na świadczeniu materialnym, ale nie alimentacyjnym w rozumieniu **art. 61⁴ § 4 k.r.o.**, np. na przekazaniu jednorazowo określonej sumy pieniężnej albo innych dóbr.

Jak wskazano wyżej, nie może skutecznie żądać alimentów małżonek wyłącznie winny, choćby popadł w niedostatek. Jest jednak co do zasady uprawniony do oczekiwania „wzajemnej pomocy”. Trzeba jednak mieć na względzie, że przeciwko „wzajemnej pomocy” mogą w tym wypadku przemawiać „względy słuszności”.

Drugim z roszczeń alimentacyjnych określonych w **art. 60 k.r.o. (w zw. z art. 61⁴ § 4 k.r.o.)** jest roszczenie o dostarczanie środków utrzymania, pochodzące od małżonka niewinnego, a kierowane do małżonka wyłącznie winnego. Przesłanką żądania nie jest w tym wypadku niedostatek, ale pogorszenie na skutek separacji sytuacji materialnej małżonka niewinnego.

Uznanie za wyłącznie winnego rozkładu pożycia może więc skutkować, i najczęściej skutkuje, zasądzeniem od małżonka wyłącznie winnego alimentów na rzecz drugiego małżonka. Funkcją tych alimentów jest częściowe wyrównanie małżonkowi niewinnemu obniżenia się stopy życiowej, będącej następstwem separacji. Kryterium oceny, czy i w jakiej wysokości alimenty zasądzić, stanowi porównanie poziomu życia prowadzonego przez małżonków przed orzeczeniem separacji (a właściwie przed nastąpieniem rozkładu pożycia), z sytuacją małżonka niewinnego po wyroku, w powiązaniu z zasadami słuszności. Alimenty te nie mają wyrównać obniżenia się poziomu życia w pełni, w tym sensie, że małżonek niewinny nie może domagać się, aby małżonek winny zapewnił mu poziom życia identyczny do własnego.

Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z 15 lipca 1999 r., I CKN 415/99 (LexisNexis nr 390715) pogorszenie sytuacji materialnej byłego małżonka, domagającego się zasądzenia alimentów na podstawie [art. 60 § 2 k.r.o.](#), może polegać na zmniejszeniu ilości środków stojących do dyspozycji małżonka niewinnego, jak również na zwiększeniu się jego usprawiedliwionych potrzeb. Pogorszenie to musi wystąpić na skutek rozvodu. W doktrynie przesłankę „obniżenia poziomu życia” określa się przez umiejscowienie sytuacji

małżonka niewinnego „pomiędzy granicą, poniżej której leży niedostatek, a granicą, której przekroczenie byłoby zrównaniem stopy życiowej obojga rozwiedzionych małżonków. Jak bowiem przyjmuje się powszechnie w piśmiennictwie i judykaturze, obowiązek alimentacyjny małżonka wyłącznie winnego nie sięga – przynajmniej z reguły – tak daleko, aby miał on zapewnić byłemu małżonkowi równą stopę życiową, jednakże nie jest przy tym ograniczony do zaspokajania tylko tych usprawiedliwionych potrzeb, o których mówi art. 60 k.r.o. w § 1...” (M. Sychowicz Czechowicz, w: K. Piasecki, M. Sychowicz, H. Ciepła, S. Kalus, B. Czech, T. Domińczyk, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2011, Lexis.pl, kom. do art. 60 k.r.o.).

Zasądzenie alimentów, o których mowa, **jest fakultatywne („sąd może”)**, co oznacza, że zgodnie z art. 60 § 2 k.r.o. w zw. z art. 61⁴ § 4 k.r.o., **nawet wtedy, kiedy separacja „pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego”, sąd niekoniecznie orzeknie alimenty.** Należy tu przytoczyć dwa orzeczenia Sądu Najwyższego – wyrok z 15 lutego 2001 r., II CKN 391/00 (LexisNexis nr 388006), gdzie Sąd ten stanowi, że obowiązek alimentacyjny małżonka wyłącznie winnego nie istnieje obligatoryjnie w każdym bez wyjątku przypadku, gdy tylko spełnione są ogólne przesłanki określone w [art. 60 § 2](#) k.r.o., oraz wyrok z 14 lutego 2001 r., I CKN 1341/00 (LexisNexis nr 380610), w którym uznał, że dorosły, sprawny życiowo i zdrowotnie człowiek powinien w pierwszym rzędzie starać się wykorzystać własne możliwości samodzielnego utrzymania się, a dopiero potem liczyć na pomoc alimentacyjną...